

ÓGILDINGARREGLUR SAMNINGARÉTTAR

fons  juris

REYKJAVÍK 2019

© Ása Ólafsdóttir
Fons Juris útgáfa ehf. – Reykjavík – 2019
Bók þessa má ekki afrita með neinum hætti,
svo sem ljósmyndun, prentun, hljóðritun
eða á annan sambærilegan hátt,
að hluta eða í heild, án skriflegs leyfis
höfundar og útgefanda.

ISBN 978-9935-9433-8-5

*Rit þetta hefur staðist þær fræðilegu kröfur sem
gerðar eru samkvæmt ritrýnireglum útgefanda.*

EFNISYFIRLIT

FORMÁLI	xi
1 UM ÓGILDA LÖGGERNINGA	1
2 NOKKRAR MEGINREGLUR SAMNINGARÉTTAR	5
1 Inngangur	5
2 Skuldbindingargildi samninga	5
3 Samningsfrelsið	6
4 Gagnkvæm tillitsskylda	7
3 GILDISSVIÐ ÓGILDINGARREGLNA SAMNINGARÉTTAR	10
1 Inngangur	10
2 Löggerningar á sviði sifjaréttar	11
2.1 Hjúskaparlög nr. 31/1993	11
2.2 Erfðalög nr. 8/1962	13
2.3 Aðrir löggerningar á sviði sifja-, erfða-, og persónuréttar	15
3 Löggerningar á sviði opinbers réttar	17
4 ALMENN ATRÍÐI Í TENGLUM VIÐ ÓGILDINGU OG EÐLISLÍK ÚRRÆÐI	22
1 Samspil túlkunarreglna og ógildingarreglna	22
2 Einhliða réttur til að falla frá samningi og óvirkir samningar	24
3 Riftun í kröfurétti	26
4 Ákvæði 38. gr. samningalaga (re-integra)	28
5 MISMUNANDI EINKENNI ÓGILDINGARREGLNA OG BEITING ÞEIRRA	33
1 Veikar og sterkar ógildingarreglur	33
2 Löggerningur er gerður með aðstoð milligöngumanna	35
3 Hvenær er viðsemjandi í góðri trú?	36
4 Er tilkynning til viðsemjanda skilyrði ógildingar?	36
5 Úrbætanlegar og óhagganlegar ógildingarástæður	37
6 Tengsl við reglur viðskiptabréfaréttar	39

6	ÓGILDINGARKRAFAN	40
1	Hvað felst í ógildingunni?	40
2	Ógildur eða ógildanlegur löggerningur og önnur réttaráhrif	40
3	Réttaráhrif ógildingar	43
4	Vangildisbætur	47
5	Réttaráhrif ógildingar fyrir þriðja mann	49
6	Brottfall ógildingarkröfu	50
7	EFNISTÖK RITSINS UM ÓGILDINGARREGLUR SAMNINGARÉTTAR	52
8	HÆFI LÖGGERNINGSGJAFI	54
1	Inngangur	54
2	Lögræði	55
2.1	Reglur um lögræði	55
2.2	Ráðsmenn	55
2.3	Lögræðissvipting	56
2.4	Réttaráhrif lögræðissviptingar	58
2.5	Hver getur gert löggerninga fyrir hönd ólögráða einstaklinga?	58
2.5.1	Lögráðamenn og ráðsmenn	59
2.5.2	Yfirlögráðandi	59
2.6	Löggerningar sem ólögráða einstaklingar gera sjálfir	60
2.6.1	Undantekningar – löggerningar sem ólögráða geta gert	61
2.6.2	Aðrar undantekningar	62
2.6.3	Tillit til viðsemjanda ólögráða einstaklings	63
2.7	Uppgjör í kjölfar ógildingar samnings ólögráða manns	64
3	Gerhæfisskortur	65
3.1	Efnisskilyrði ógildingarreglu um gerhæfisskort	65
3.2	Tengsl gerhæfisskorts við aðrar ógildingarreglur samningaréttar	70
3.3	Réttaráhrif gerhæfisskorts	72
9	FÖLSUN	74
1	Inngangur	74
2	Efnisskilyrði ógildingarreglu samningaréttar um fölsun	74
3	Hvenær er löggerningur falsaður?	76
4	Tengsl fölsunar og umboðsskorts	78
5	Eftirfarandi samþykki	79
6	Réttaráhrif fölsunar	82
10	ÓGILDING Á GRUNDEVILLI EFNIS LÖGGERNINGS	84
1	Hvert er höfuðeinkenni þessara ógildingarreglu?	84
2	Efni löggerninga er andstætt lögum	85
2.1	Inngangur	85
2.2	Efnisatriði reglunnar	85

2.2.1	Almennt	85
2.2.2	Í lagareglu felst skýrt að ekki sé heimilt að semja á tiltekinn veg	86
2.2.3	Í lögum er ekki skýrlega tekið fram hver eru réttaráhrif þess að samið er gegn fyrirmælum lagaákvæðis	88
2.2.4	Hvert er nánara inntak ólögfestrar meginreglu samningaréttar?	91
2.2.5	Réttaráhrif þess að efni löggernings er andstætt lögum	91
3	Efni löggerninga er andstætt góðu siðferði	92
3.1	Almennt	92
3.2	Efni löggernings brýtur gegn góðu siðferði	93
3.3	Loforð um að framkvæma eitthvað refsivert	94
3.4	Loforð um að framkvæma eitthvað sem samræmist ekki almennu siðferði	96
3.5	Löggerningur um líkama eða persónulegt frelsi einstaklings	97
3.6	Efni hliðarsamnings	98
3.7	Réttaráhrif ógildingarreglunnar	99
11	NAUÐUNG SAMKVÆMT 28. OG 29. GR. SAMNINGALAGA	100
1	Inngangur	100
2	Hver eru megineinkenni þessarar ógildingarreglu?	101
3	Mekanísk nauðung og frjáls vilji	103
4	Meiri háttar og minni háttar nauðung	104
5	Meiri háttar nauðung – 28. gr. samningalaga	106
6	Minni háttar nauðung – 29. gr. samningalaga	107
7	Mörk réttmætrar þvingunar og ólögmætrar nauðungar	109
12	SVIK SAMKVÆMT 30. GR. SAMNINGALAGA	116
1	Inngangur	116
2	Hvað eru svik?	117
2.1	Almennt	117
2.2	Að veita rangar upplýsingar	120
2.3	Að upplýsa ekki um mikilvæg atriði	124
3	Kröfur um sönnun	129
3.1	Almennt	129
3.2	Sönnunarregla 2. mgr. 30. gr. samningalaga	131
4	Svik í kröfurétti	133
13	MISNEYTING SAMKVÆMT 31. GR. SAMNINGALAGA	138
1	Inngangur	138
2	Forsaga ákvæðisins og tengsl við aðrar ógildingarreglur samningaréttar	139
3	Hæfi löggerningsgjafa	142
3.1	Almennt	142

3.2	Bágindi	142
3.2.1	Andleg eða líkamleg bágindi	143
3.2.2	Önnur bágindi	146
3.3	Einfeldni	148
3.4	Fákunnátta	149
3.5	Léttúð	152
3.6	Að hann var honum háður	153
3.7	Ein eða fleiri ástæða saman	156
4	Reglan er veik ógildingarregla	158
5	Mismunur hagsmuna og endurgjalds	161

14 RANGAR FORSENDUR OG ÖNNUR MISTÖK VIÐ SAMNINGSERÐ

165

1	Inngangur	165
2	Ákvæði 1. mgr. 32. gr. samningalaga	166
2.1	Almennt	166
2.2	Skuldbindandi löggerningur	168
2.3	Hvaða yfirlýsingar falla undir ákvæði 1. mgr. 32. gr. samningalaga?	170
2.3.1	Almennt	170
2.3.2	Misritun og innsláttarvillur	171
2.3.3	Efni löggernings annars efnis	172
2.3.4	Viðvarandi samningssamband	172
2.4	Falla aðrar yfirlýsingar undir ákvæði 1. mgr. 32. gr. samningalaga?	173
2.4.1	Rangur skilningur löggerningsgjafa á efni yfirlýsingar	173
2.4.2	Óskýr löggerningur	175
2.5	Góð trú löggerningsmóttakanda	175
2.5.1	Almennt	175
2.5.2	Hvenær telst löggerningsmóttakandi í góðri trú?	176
2.6	Réttaráhrif rangra forsendna í íslenskum samningarétti	182
2.7	Ákvæði 2. og 3. mgr. 32. gr. samningalaga	182

15 MÁLAMYNDAGERNINGAR SAMKVÆMT 34. GR. SAMNINGALAGA

185

1	Inngangur	185
2	Hvað eru málamyndagerningar?	186
2.1	Gildissvið 34. gr. samningalaga	186
2.2	Tilgangur málamyndagerninga	187
2.3	Hvenær er um málamyndagerning að ræða?	188
3	Réttaráhrif 34. gr. samningalaga	194
3.1	Almennt	194
3.2	Önnur réttaráhrif málamyndagerninga	196
3.2.1	Almennt	196
3.2.2	Refsiábyrgð	196
3.2.3	Réttaráhrif milli aðilanna sjálfra	196

16 ÓHEIÐARLEIKI Í SKILNINGI 33. GR. SAMNINGALAGA	199
1 Almennt um ákvæðið	199
2 Gildissvið 33. gr. samningalaga	201
2.1 Almennt	201
2.2 Ákvæði 33. gr. samningalaga er vísiregla	201
2.3 Staða aðila	202
2.4 Atvik sem varða löggerningsgjafa sérstaklega	210
2.5 Þögn um mikilvæg atriði	211
2.6 Farið á svig við reglur	216
2.7 Óheiðarlegt vegna hagsmuna þriðja manns?	219
3 Atvik við samningsgerð	220
4 Vitneskja viðsemjanda	222
17 ÓGILDINGARREGLA SAMNINGARÉTTAR UM BROSTNAR FORSENDUR	226
1 Inngangur	226
2 Efnisleg skilyrði ógildingarreglunnar um brostnar forsendur	227
2.1 Almennt	227
2.2 Forsendan var ákvörðunarástæða löggerningsgjafa	229
2.3 Vitneskja viðsemjanda	234
2.4 Má ekki leiða til óréttlátrar réttarskerðingar	237
3 Réttaráhrif ógildingarreglunnar	240
18 ALMENN ÓGILDINGARREGLA SAMKVÆMT 36. GR. SAMNINGALAGA	242
1 Almennt um 36. gr. samningalaga	242
2 Efnisskilyrði ákvæðisins	245
2.1 Almennt	245
2.2 Ósanngjarnt eða andstætt góðri viðskiptavenju að bera samning fyrir sig	245
2.3 Viðmiðunarreglur 2. mgr. 36. gr. samningalaga	246
2.3.1 Almennt	246
2.3.2 Efni samnings	249
2.3.2.1 Almennt	249
2.3.2.2 Samningar sem eru andstæðir ófrávíkjanlegum réttarreglum	249
2.3.2.3 Samningsákvæði sem veita öðrum samningsaðila sjálfðæmi um þýðingarmikil atriði í samningssambandinu	253
2.3.2.4 Samningar þar sem vanefndaheimildir eru takmarkaðar eða auknar með þeim hætti, að ósanngjarnt verður að teljast	254
2.3.2.5 Verðákvæði í samningum	256
2.3.2.6 Ýmis tilvik	260

2.3.3	Staða samningsaðila	262
2.3.4	Atvik við samningsgerðina	268
2.3.5	Atvik sem síðar koma til	273
3	Hvaða heimildir felast í ógildingarákvæðinu?	278
3.1	Almennt	278
3.2	Ógilding í heild eða að hluta	278
3.3	Breyting á samningi	280
19	UM 36. GR. A-D SAMNINGALAGA	285
1	Almennt um ákvæðin	285
2	Gildissvið ákvæðanna	286
2.1	Almennt	286
2.2	Skilmálinn er saminn fyrir fram	287
3	Ógildingarregla 36. gr. c	288
20	ÓGILDING SAMNINGA TIL VARNAR SAMKEPPNI - 37. GR. SAMNINGALAGA	292
1	Inngangur	292
1.1	Inngangur	292
1.2	Trúnaðarskyldan	293
1.3	Atvinnufrelsi og 75. gr. stjórnarskrárinnar	295
1.4	Skýrt samið um slíka skerðingu	295
2	Nánari skilyrði 1. mgr. 37. gr. samningalaga	298
2.1	Inngangur	298
2.2	Skuldbinding víðtækari en nauðsynlegt er til að varna samkeppni	299
2.3	Ósanngjörn skerðing	301
2.4	Undantekning 2. mgr. 37. gr. samningalaga	303
3	Réttaráhrif 37. gr. samningalaga	304
	DÓMASKRÁ	307
	HEIMILDARSKRÁ	314
	ATRÍÐISORÐASKRÁ	318